

Soortbeschermingsplan Kerkuil en Rode Boekje Vogels gepresenteerd

Op 22 oktober 1996 is het Soortbeschermingsplan Kerkuil en het Rode Boekje Vogels gepresenteerd door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Het Soortbeschermingsplan Kerkuil is een actieplan om de stand van de Kerkuil op een zodanig peil te brengen dat het behoud van deze soort in Nederland op lange termijn is verzekerd. In het Rode Boekje Vogels is de Rode Lijst Vogels opgenomen, waarop soorten staan vermeld die in ons land verdwenen, kwetsbaar of bedreigd zijn. Het voorstel voor de Rode Lijst, opgesteld door Vogelbescherming Nederland, is al eerder verschenen en in de Staatscourant gepubliceerd (1994).

Het Soortbeschermingsplan Kerkuil is een voorbeeld van actie van een grote groep vrijwilligers die zich samen met agrariërs inspannen voor het behoud van de wilde fauna in het agrarisch gebied. De maatregelen uit het plan zijn met name gericht op verruiming van nestel- en foerageermogelijkheden en op het voorkomen van sterfte door het verkeer. Gedurende zes jaar zullen vijf onderzoeken meer kennis verschaffen over de Kerkuil waarmee de juiste maatregelen kunnen worden gekozen om de Kerkuil te behouden. De uitvoering van het plan wordt gecoördineerd door Vogelbescherming Nederland.

Hoewel de naam Kerkuil doet vermoeden dat ze vooral in kerken verblijven hebben Kerkuilen met name nesten in boerderijen. Tot 1963 broedden er in Nederland naar schatting 1800-3500 paren Kerkuilen. Door de strenge winter van 1962/1963 werd de stand gereduceerd tot enkele tientallen paren. Sindsdien heeft de Kerkuil zich niet tot het oude niveau kunnen herstellen. Oorzaken daarvoor zijn: het ontoegankelijk worden van oude gebouwen waarin Kerkuilen nestelen, het gebruik van bestrijdingsmiddelen, het verkeer en schaalvergroting en intensivering van de landbouw waardoor leefgebieden van muizen verloren zijn gegaan.

Dank zij de activiteiten van vele vrijwilligers, verenigd in de Kerkuilenwerkgroep Nederland, is de situatie in belangrijke mate verbeterd. Gebouwen zijn weer toegankelijk gemaakt en er zijn enkele duizenden nestkasten geplaatst. Een belangrijke rol daarbij spelen de landbouwers die gastvrijheid verlenen aan Kerkuilen. In 1990 bereikte de broedvogelstand met 1130 paren een voorlopig hoogtepunt, mede dank zij een goede muizenstand. Daarna zakte de stand echter weer. Het Soortbeschermingsplan Kerkuil beoogt de broedpopulatie van de Kerkuil binnen een tiental jaren te brengen op circa 2000 paren in muizenrijke jaren.

Het Rode Boekje Vogels bevat de rode lijst vogels. De Rode Lijst Vogels die nu gepresenteerd wordt is niet de eerste; in 1985 is ook al een Rode Lijst Vogels opgesteld. De oude lijst bevatte

48 soorten broedvogels; 42 daarvan staan ook op de huidige rode lijst. Voor opname op de rode lijst komen inheemse en ingeburgerde soorten in aanmerking (in totaal 172 soorten). Daarvan staan 57 soorten (33%) op de rode lijst. De overige soorten worden beschouwd als thans niet bedreigd.

De rode lijst is bedoeld om overheden, beheerders en het publiek te informeren over soorten vogels die extra aandacht nodig hebben. De lijst is opgesteld volgens een standaardmethode, waarin vier hoofdcategorieën worden onderscheiden:

- verdwenen soorten (3 soorten, onder andere de Griel)
- bedreigde soorten, onderverdeeld in subcategorieën:
 - * ernstig bedreigd (10 soorten, onder andere de Kwartelkoning en Ortolaan)
 - * bedreigd (23 soorten, onder andere de Purperreiger en Dwergstern)
 - * kwetsbaar (12 soorten, onder andere de Eidereend en Kraanvogel)
 - * gevoelig (9 soorten, onder andere de Rode Wouw en de Grutto)
- soorten waarover niet voldoende kennis voorhanden is (niet van toepassing bij vogels)
- soorten die thans niet zijn bedreigd (115 soorten, de overige soorten).

Adresboek voor Biologen 1997

Het nieuwe Adresboek voor Biologen bevat een geheel bijgewerkte versie van de lijst van adressen van biologen. Het aantal opgenomen adressen van biologen bedraagt ruim 12.000.

Het algemene deel van het adresboek bevat ook een groot aantal adressen van verenigingen en organisaties van biologen, onderwijsinstellingen en overheidsinstellingen.

Om bijvoorbeeld een indruk te krijgen van de hoeveelheid van adressen geven wij hier hoofdstukken die onder overheidsinstellingen vallen: ministeries, ministeriële diensten en instanties, wetenschappelijke instituten van politieke partijen, provinciale instanties (ingedeeld per provincie), natuurhistorische musea, plantentuinen, dierentuinen en bezoekerscentra. 't Is zo gek niet te bedenken of men kan het er in vinden. In de toekomst zou wellicht een volledige lijst van vogelbeschermingswachten en vogelwerkgroepen in dit adresboek een plaatsje kunnen vinden. Want tijdschriften op biologisch gebied kan men hierin ook vinden.

Het is een adresboek waarmee het vijftienjarige Nederlands Instituut voor Biologie in een grote behoefte voorziet.

Kees Koopman: Adresboek voor Biologen 1997 adressen en informatie. 528 bladzijden (1996). Uitg. Nederlands Instituut voor Biologen (NIBI), Postbus 8616, 3503 RP Utrecht (bezoekadres: Nicolaas Beetsstraat 222, Utrecht), (030) 236 92 44. Prijs voor NIBI-leden f 20,-, voor niet-leden f 75,-. Nieuwe leden ontvangen het adresboek gratis. Het adresboek kan worden besteld door overmaking op postgiro 3 733 955 ten name van

het Nederlands Instituut voor Biologie, Utrecht, onder vermelding van 'Adresboek voor Biologen 1997'.

Vogels van de zoetwatergetijderivier de Oude Maas

Getijdegebieden met slikken en schorren behoren tot de meest voedselrijke gebieden op aarde. Vooral de zout- en brakwatergetijdegebieden genieten grote bekendheid bij natuurliefhebbers, onder meer door de enorme aantallen watervogels die hier gedurende een groot deel van het jaar verblijven. Veel zeldzamer en minder bekend zijn de zoetwatergetijdegebieden, waarvan het voorkomen in Noordwest-Europa beperkt is tot de Elbe, Weser, Eems, Oude Maas, Schelde en Loire. In Nederland vormt de Oude Maas, sinds de afsluiting van het Haringvliet in 1970, het belangrijkste restant van het eens zo uitgestrekte zoetwatergetijdegebied in de noordelijke Delta. Door een grote afwisseling van vegetatietypen worden dergelijke ecosystemen gekenmerkt door een rijke flora en fauna.

'Vogels van de zoetwatergetijderivier de Oude Maas' geeft een uitgebreid overzicht van de vogelstand in het Oude-Maasgebied. Een 27 km lange en een tweehonderd tot vierhonderd meter brede rivier, die onderdeel vormt van het gecombineerde Rijn-Maasestuarium en zich uitstrekt van Dordrecht in het oosten tot Vlaardingen in het westen.

Het boek bestaat uit twee delen. Allereerst wordt in een aantal algemene hoofdstukken een beeld geschetst van het ontstaan en de ontwikkeling van het unieke zoetwatergetijdeland.

In het tweede deel worden alle 227 vogelsoorten, die gedurende de afgelopen eeuw werden waargenomen, afzonderlijk besproken. Hiermee zijn de grote hoeveelheid vogelgegevens, die tot nu toe verspreid aanwezig waren in rapporten, tijdschriften en dagboeken, gebundeld en toegankelijk gemaakt voor een groot publiek.

Uit het boek kan worden geconcludeerd, dat het Oude-Maasgebied een rijke en gevarieerde vogelstand herbergt. De broedvogelbevolking telde in de periode 1985-1994 circa 94 soorten, wat neerkomt op ruim de helft van alle Nederlandse broedvogels. Goed zijn vertegenwoordigd vooral vogelsoorten van verruigde rietlanden (Bruine Kiekendief, Blauwborst, Bosrietzanger, Rietgors), moerasbossen (Gekraagde Roodstaart, Tuinfluit, Matkop), vochtige graslanden (Kievit, Grutto, Slobeend) en kale, open terreinen (Kluut, Kleine Plevier). Het gebied is van nationaal en internationaal belang door het voorkomen van veertien rode lijstsoorten, waaronder Dodaars, Blauwe Kiekendief, Zomertaling, Patrijs, Kluut, Grutto, Rietzanger en Grote Karekiet. Als overwinteringsgebied is de rivier vooral van belang voor watervogels. Tot de talrijkste soortgroepen behoren de duikenden (47%), gevolgd door de grondeleenden (20%), de rallen en Meerkoeten (16%) en de meeuwen (9%). Voor de Kuifeend is het gebied zelfs van internationaal belang, omdat er regelmatig meer dan één procent van de Noordwesteuropese populatie verblijft. In zachte en normale winters verblijven regelmatig 10.000-15.000 watervogels in het gebied en tijdens strenge-vorstperioden kunnen deze aantallen

oplopen tot bijna 20.000 vogels. Door de invloed van het getij vriest de Oude Maas bijna nooit dicht, waardoor deze rivier tijdens strenge vorst vaak een laatste uitwijkplaats vormt voor grote aantallen watervogels.

Ondanks allerlei beschermende maatregelen wordt de natuur in het Oude-Maasgebied nog steeds ernstig bedreigd. Vooral de oprukkende verstedelijking, de aanleg van infrastructurele werken en de toenemende recreatiedruk baren grote zorgen. Hopelijk vormt deze avifauna dan ook niet alleen een naslagwerk voor de vogelliefhebber, maar levert het ook een wezenlijke bijdrage aan het behoud van het unieke zoetwatergetijdeland langs de Oude Maas.

Rob C.W. Strucker: Vogels van de zoetwatergetijderivier de Oude Maas. 368 bladzijden, 173 figuren, 6 tabellen, 47 zwartwitfoto's van Rob C.W. Strucker en Mieke Luitwieler. Voorwoord van Leen Preesman (1996). ISBN 90-9010022-9. Prijs f 37,50. Te bestellen door overmaking van f 45,- (inclusief f 7,50 verzendkosten) op postgirorekening 4 172 716 ten name van R. Strucker, Poelwijk 5, 3299 WE Maasdam, (078) 676 23 28, onder vermelding van 'Avifauna Oude Maas'. Indien het juiste adres niet op de overschrijving staat vermeld, gelieve men dit dan duidelijk aan te geven bij de opmerkingen.

Indelingswaarden- en waarderingsmethode voor aardkundige waarden

In het 'Natuurbeleidsplan' van 1990 is onderkend dat er een gemis is aan kennis over de aardkundige waarden. Deze waarden bepalen mede de aard van het landschap en daarmee ook de mogelijkheden om er gebruik van te maken en dat geldt natuurlijk ook voor de bescherming van de (bovengrondse) natuur. In deze studie worden de criteria, nodig voor het verdere onderzoek, uitvoerig onderzocht en bepaald. Het rapport bevat tevens een voorbeeld van de toepassing van de gevonden criteria op het indelings- en waarderingsstelsel. Het betreft Zuidwest-Nederland.

G.P. Gonggrijp: Indelings- en waarderingsmethode voor aardkundige waarden (1996). 95 bladzijden, tabellen, kaarten en literatuuropgave. Te bestellen door overschrijving van f 43,- op postgironummer 948 540 of banknummer 53.91.05.988 ten name van Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO). Wageningen, onder vermelding van 'IBN-rapport 218'.

Elzenziekte in Groot-Brittannië

In Groot-Brittannië lijdt de Els (*Alnus glutinosa*) aan een schimmelinfectie die het wortelstelsel aantast. De ziekte komt vooral voor bij Elzen die langs kleine wateren in bosachtige terreinen groeien. Er wordt verondersteld dat tijdens overstromingen de wortelbasis kan worden geïnfecteerd als gevolg van verontreinigd water. Ook bij bomen die langs 'als zuiver veronderstelde' wateren staan, slaat de elzenziekte toe. De ziekte is al geconstateerd in Engeland en Wales. De Els is belangrijk voor vele vogelsoorten zowel in de broedtijd als tijdens de trek en voor rondzwervende soorten. Met name de aanbeveling aan landeigenaren om voorlopig geen Elzen aan te planten zou ongewenste effecten kunnen hebben.

Bron: Anonymus (1996): Alder disease spreading. British Birds 89 (10): 476.